

20 anys (i més) de relació entre el món professional i el món acadèmic en l'educació social

Carlos Sánchez-Valverde

Introducció

Les celebracions en la vida de les persones i de les institucions, com a moment de repòs en el camí, són bones ocasions per recordar i reeditar el que hem viscut. Sense la pressió de la immediatesa que de vegades distorsiona o difumina, amb la seva càrrega emocional, el fons de les coses.

La protohistòria de la formació dels educadors

La implicació del col·lectiu professional, la demanda d'un determinat acompanyament formatiu, ha estat present des del mateix naixement d'una manera de fer professional en el camp de l'acció socioeducativa.

Es té constància de la celebració de cursos de formació per a educadors des de finals dels anys vint del segle passat (Sánchez-Valverde, 2007), dins de l'àmbit del Consell Superior de Protecció a la Infància, que es duien a terme, a l'estiu, a Vitòria. Amb la Segona República sabem de dos intents de formalització: l'un des de l'ILE (Institució Lliure d'Ensenyança), liderat per Matilde Huici (Moreu, 2006), i l'altre a Catalunya, des de la Generalitat, amb l'intent de crear un Institut de Pedagogia Especial. Cap dels dos va arribar a veure la llum.

El franquisme, amb el seu contingut d'institucionalització de la violència en tots els àmbits de la vida social, política i quotidiana, va substituir educadors i educadores per legionaris, falangistes i la Secció Femenina (en el cas de l'INAS, Institut d'Auxili Social), vigilants, vetlladors... i membres de diferents ordes religiosos, en un escenari en què la presència obsessiva de la religió i de l'esport actuaven com un intent d'ensinistrament dels cossos de les persones.

La situació de manca de continguts socioeducatius era tant flagrant que fins i tot Josep Joan Piquer i Jover ja reclamava, a mitjans dels cinquanta, des del seu lloc al Laboratori del TTM, la necessitat d'una formació per als educadors. (Sánchez-Valverde, 2007).

El naixement real de la formació dels educadors

La descomposició del règim autoritari franquista va possibilitar el desenvolupament de diverses illes de llibertat en espais d'educació en el lleure, l'ensenyament especial, etc. De l'empenta d'aquests àmbits i de la dels mateixos equips d'alguns dels centres (alguns dels quals van pagar el que reclamaven amb el seu acomiadament en massa) van sortir les primeres iniciatives per crear escoles d'educadors.

I així, a l'inici del 1970 va sortir la primera oferta formativa del Centre de Formació d'Educadors Especialitzats de Barcelona (CFEEB), que havia estat creat com a fruit d'un procés del qual Toni Julià i Bosch va ser l'impulsor, però en el qual també van participar molt activament altres organitzacions i institucions (Sánchez-Valverde, *RES*, núm. 12). Sempre des de la iniciativa privada, però amb una inspiració de servei públic.

I la concepció de formació que es va viure allà era, segons el mateix Toni Julià (Cacho, 1998, presentació), aquella en la qual:

...els educadors que han adquirit aquesta formació específica ho han aconseguit com a conseqüència de la reflexió sobre la pròpia pràctica i fent l'esforç de buscar referents conceptuals que ho aclareixin. L'ordre: reflexió i recerca de referents conceptuals, no és arbitrari.

Un altre component central d'aquesta formació, important de rescatar, era el de la formació clínica, que en paraules també d'en Toni, quan compara el que es feia i el que es proposava per als educadors socials, reclamava com a necessària perquè:

Si la professió comporta implicació psíquica, i sí que en comporta!, el bagatge formatiu de l'educador ha de donar els elements per mesurar aquesta implicació psíquica (per saber posar la necessària), però també els mecanismes que cal desenvolupar per drenar l'ansietat que tot professional implicat en les relacions emocionals ha de

suportar. Aquest és l'ingredient genuí que comporta la formació específica de l'educador i aquest saber professional, aquest coneixement és el que els manca al 80% dels que es reconeixen educadors socials.

I des del mateix inici es va buscar una mena de paraigües en la universitat, en aquest cas, en l'ICE de la Universitat Autònoma de Barcelona, com una mena de supervisió de l'acadèmia (Planella i Vilar, *RES*, núm. 12).

“Si la professió comporta implicació psíquica, i sí que en comporta!, el bagatge formatiu de l'educador ha de donar els elements per mesurar aquesta implicació psíquica.” Toni Julià.

La reconversió a l'Escola Flor de Maig i les altres escoles d'educadors i animadors

A finals dels anys setanta el conflicte esclata dins del CFEEB (per les diferents visions sobre la gestió, pública o privada, dels Col·lectius Infantils de l'Ajuntament de Barcelona), i es generen dos grups antagònics, representats en les figures d'en Toni Julià i d'en Faustino Guerau de Arellano.

El resultat, que no la resolució, d'aquest conflicte va comportar la sortida de tot el grup de seguidors d'en Toni Julià tant dels col·lectius com del CFEEB, fet que va deixar el centre de formació ferit de mort a l'inici dels vuitanta (Martinell, 1994).

La implicació del col·lectiu professional en la continuïtat del CFEEB va ser molt intensa, des de la incipient associació professional (AEEC), llavors en fase assembleària de creació. I conjuntament amb el compromís d'algunes persones i institucions (Gloria Wilhelmi, Anna Gual, Dolors Renau i la Diputació de Barcelona, entre altres), va possibilitar trobar una sortida, propiciada també per la creació d'un títol de Formació Professional a l'escola d'educadors Luis Amigó de Godella (Vallés i Sánchez-Valverde, *RES*, núm. 23), i amb la incorporació dels actius del CFEEB en la Fundació Flor de Maig (Cerdanyola del Vallès), oferint des de l'inici dels vuitanta la Formació Professional de segon grau per a formar tècnics especialistes en Adaptació Social (López, *RES*, núm. 24).

Alguns dels que van passar a Flor de Maig, d'aquesta etapa, ara formen part de l'actiu més important de l'educació social: Gabi Sanz, Violeta Núñez, Hebe Tizio, Faustino Guerau de Arellano, etc.

D'altra banda, a Girona trobarem noms com l'Alfons Martinell, en Toni Julià, etc., que tornen a trobar-se implicats en l'Escola d'Educadors Especialitzats de Girona, del 1986 al 1994, amb una certa resistència als

processos de formalització de la formació dins de l'àmbit universitari (Vallés i Sánchez-Valverde, *RES*, núm. 23).

Paral·lelament, els camps professionals de l'animació sociocultural i la pedagogia del lleure també havia estat molt actiu (Català, *RES*, núm. 13) i a l'inici dels vuitanta van confluïr a l'INCANOP (Institut Català de Noves Professions).

La lluita per la Diplomatura: la Trobada, el Congrés de Pamplona, la Coordinadora...

La Trobada d'Educadors Especialitzats Faustino Guerau, organitzada per l'AEEC (Associació d'Educadors Especialitzats de Catalunya) a Barcelona, a la primavera del 1987 (Sánchez-Valverde, *RES*, núm. 17), i el Congrés de Pamplona de la tardor del 1987, organitzat per una Coordinadora d'Associacions i Escoles d'Educació Especialitzada, van significar l'inici d'un cicle molt productiu, del qual vam sortir, col·lectivament, amb titulació universitària (Diplomatura des del Reial Decret 1420/1991, de 30 d'agost), amb una plataforma organitzativa d'àmbit estatal, la Coordinadora Estatal d'Associacions d'Educadors Especialitzats a finals dels vuitanta (López, *RES*, núm. 24), relacions normalitzades en l'àmbit internacional (amb l'AIEJI, Associació Internacional d'Educadors Socials) i amb un projecte compartit de creació de referents professionals territorials, en un efecte "dominó" que, com diu

Alberto Fernández (*RES*, núm. 24), s'ha arrodonit amb la creació del col·legi de Cantàbria.

Però en aquest procés també vam patir les primeres desavinences amb les universitats, en temes com: el nom d'Educació Social (Rodríguez, *RES*, núm. 17)¹, el pes de la formació pràctica o el reconeixement de les formacions anteriors (que finalment al decret de creació de la Diplomatura no va ser recollit), entre altres.

El reconeixement de Flor de Maig, la seva incorporació a la Facultat de Pedagogia de la UB, el reconeixement dels seus títols

L'APESC, ja amb aquest nom, que volia englobar tots els i les educadors i educadores socials, es va implicar activament a trobar una continuïtat al projecte formatiu i l'equip humà de Flor de Maig en la nova diplomatura d'Educació Social. I a donar reconeixement efectiu a les formacions i les titulacions de les educadores i educadors que havien passat per aquestes formacions.

La continuïtat de Flor de Maig va ser possible gràcies a la negociació que es va obrir entre la Diputació de Barcelona i la UB per fer un nou Campus a les instal·lacions de les antigues Llars Mundet. I així, l'actiu de Flor de Maig va passar a formar part de la Facul-

tat de Pedagogia de la UB, dins de l'equip que va posar en marxa la Diplomatura en aquesta universitat, el curs 1992-1993.

Però també es va donar una situació paradoxal: la UB, a través del seu degà a la Facultat de Pedagogia, Miquel Martínez, i de la vicedegana Carme Panchón, va oferir a l'APESC, un cop ja havia iniciat el seu camí la primera promoció d'estudiants de la

La Trobada d'Educadors Especialitzats Faustino Guerau i el Congrés de Pamplona (tots dos el 1987) van significar l'inici d'un cicle molt productiu.

Diplomatura, la possibilitat de fer un procés, amb fons europeus, d'accés a la nova titulació als titulats de formacions anteriors (fonamentalment de Flor de Maig i el CFEEB). L'APESC, a través de la seva Junta i des d'un acord d'assemblea, no va acceptar aquest oferiment i va mantenir la seva reclamació d'un reconeixement directe de les formacions anteriors amb una convalidació directa amb el nou títol. Des del respecte pels processos democràtics, potser el temps ens va informar després que aquesta posició, una mica maximalista, no va ser la més

¹ L'APESC, entre altres, va defensar, com a mandat d'assemblea, fins al final, el nom d'educadors especialitzats.

encertada. Tot i que sí que va aconseguir un altre cop la reunificació del tot el col·lectiu professional de Catalunya.

El reconeixement final d'una via especial d'accés al títol de diplomats en Educació Social finalment va ser recollit al *Reial decret 168/2004, de 30 de gener* (complementat per l'*Ordre ECI /3296/2004, de 4 d'octubre*, que estableix el curs d'anivellament de coneixements, López, *RES*, núm. 24). I la implicació del col·lectiu professional per assolir aquest reconeixement i, en particular, el compromís personal d'en Toni Julià (de la FEAPES i de l'ASEDES –Associació d'Estatal d'Educació Social– després) van ser imprescindibles. I també es van oferir cursos promoguts per diferents associacions i col·legis professionals (en conveni amb universitats) per poder fer els 60 crèdits.

La posició dels professionals davant les propostes del grau d'Educació Social

Els acords de Bolonya volien generar un espai europeu uniforme d'educació superior, provocant la creació del "graus". En la seva translació al nostre país, el col·lectiu professional també es va fer present i va mostrar la seva discrepància sobre el que s'estava decidint (*RES*, núm. 13).

A manera de conclusions

Alguns discursos posen l'èmfasi en una suposada distància del món professional i aca-

dèmic (formal). Hem intentat mostrar com, des d'abans que algunes entitats, universitats entre elles, possessin el focus en la nostra disciplina, l'interès dels educadors i educadores (especialitzats, animadors, socials, etc.) en la formalització de la seva formació, la lluita perquè algunes institucions no morissin, la presència activa amb les seves opinions davant dels diferents títols, la defensa de la validesa de les formacions anteriors, etc. han estat sempre eixos definidors de la nostra manera d'estar al món social i professional.

Però les reclamacions d'una imbricació més gran entre pràctica i reflexió, com a "pràctics reflexius" (Cercós, *RES*, núm. 12), les denúncies d'una carència de formació dirigida a la maduració personal, de component "clínic" o com vulguem anomenar-la, i una homologació professional europea de veritat continuen estan presents i vigents. **Q**

Referències bibliogràfiques

- CACHO, Xavier. *L'educadora i l'educador social a Catalunya*. Barcelona: APESC, 1998.
- MARTINELL, Alfons. *Configuració dels antecedents professionals de l'educador especialitzat-social a Catalunya (1960-1990) des d'una perspectiva històrica*. Tesi doctoral. UdG: Facultat de Ciències de l'Educació, 1994. [En línia] a www.tdx.cat/bitstream/10803/96404/4/tams.pdf

- MOREU, Àngel. “La recepció de les doctrines correccionalistes en Espanya. Polítiques educatives i metodologies psicopedagògiques». *Revista de Educació*, [Madrid], núm. 340 (maig-agost 2006), pàg. 755-785.
- RES, *Revista de Educació Social*. Números 1 a 24. [En línia] a: <http://www.eduso.net/res>
- SÁNCHEZ-VALVERDE, Carlos. *La Junta Provincial de Protecció a la Infància de Barcelona, 1908-1985: aproximació històrica i Guia Documental de su Archivo*. Tesis Doctoral. UB, Facultat de Pedagogia, 2007. [En línia] a: <http://hdl.handle.net/2445/43061>

CITA ARTICLE

SÁNCHEZ-VALVERDE, Carlos. “20 anys (i més) de relació entre el món professional i el món acadèmic en l’educació social”. *Quaderns d’Educació Social*. Col·legi d’Educatadors i Educadors Socials de Catalunya. Núm. 19 (novembre 2017), p. 54-59.

RESUM

Aquesta col·laboració, des d’una revisió històrica i biogràfica (perquè en algunes de les situacions vaig ser-hi present), vol apropar-vos alguns elements que ajudin a dibuixar el compromís i les posicions que el col·lectiu professional (com a mínim aquell que estava organitzat en subjectes i organitzacions socials) ha tingut en aquest procés i les diferents fites en la configuració de la formació inicial i continuada de les educadores i educadors socials des dels anys seixanta del segle passat.

Paraules clau: educació social, formació, col·lectius professionals

ABSTRACT

This collaboration, from a historical and biographical point of view (I was present in some of the situations) would like to show some elements that help draw the commitment and positions that the professional group (at least the one that was organised in subjects and social organisations) has had in the process. This article also aims to show the milestones in the configuration of the initial and continued Training of social educators since the late 60’s.

Keywords: social education, training, professional collectives